

ПИТАННЯ ТЕОРІЇ**ДЕЯКІ ПИТАННЯ «РІЗНОРІВНЕВОЇ» КЛАСИФІКАЦІЇ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН**

**Харитонов Є. О. – д. ю. н., професор,
заслужений діяч науки і
техніки, завідувач кафедри
цивільного права ОНЮА**

П риступаючи до розгляду питань класифікації цивільних правовідносин, передусім, варто зробити застереження методологічного характеру стосовно того, що цивільні правовідносини, виступаючи як вид загальної категорії правовідносин, не можуть розглядатися поза останніми. Звідси випливає, що цивільних правовідносин стосується класифікація категорії «правовідносини» на загальнотеоретичному рівні. Але, крім того, вони можуть класифіковані також на рівні галузі цивільного права, стосовно якої вони виступають як специфічна категорія останньої. У підсумку отримуємо «двоповерхову» класифікацію – на загальному та спеціальному рівнях, де види правовідносин можуть співпадати, а можуть і не співпадати. При цьому і цивільні правовідносини, як спеціальна правова категорія, можуть розглядатися на двох рівнях: 1) на рівні теорії цивільного права; 2) на рівні конкретних цивільних правовідносин.

Власне, сказане стосується не лише категорії правовідносин. Однак, оскільки зазначена обставина не завжди приймається до уваги, то здалося за доцільне почати із зауваг стосовно авторської позиції з цього питання. Отже, почнемо з питань класифікації правовідносин як категорії загальної теорії права з метою з'ясування далі можливості екстраполяції загальних положень теорії правовідносин до того їхнього виду, що виникає та існує на рівні цивільно-правового регулювання.

Логічно припустити, що за умов існування поділу права (законодавства) на галузі, первісним критерієм класифікації правовідносин слід визнати сферу права, у якій вони виникають. Звідси випливає, що відповідно до основоположного розмежування сфери приватного та публічного права необхідно розрізняти приватні та публічні правовідносини.

У зв'язку з цим тут варто зазначити, що поділ права на публічне і приватне у сучасній юриспруденції, який має важливе значення для класифікації

правових явищ, разом із тим, вимагає застереження щодо двох важливих моментів. По-перше, хоча право в цілому має офіційний, державний і у цьому сенсі «публічний» характер, слід мати на увазі, що поняття «публічне» може застосовуватися у юриспруденції також і в більш вузькому значенні. У цьому значенні поняття «публічне» стосується лише тієї частини права, котра пов'язана з функціонуванням держави як владного суб'єкта правовідносин. По-друге, публічне та приватне право – це не галузі права у їхньому традиційному розумінні, а сфери, зони права, котрі можна назвати «супергалузями» або «надгалузями». Будучи супергалузями загального феномену права, що існують на наднаціональному рівні, вони охоплюють групу галузей національного права. Зокрема, до сфери публічного права відносять адміністративне право, кримінальне право, процесуальні галузі права тощо; до приватного – цивільне та деякі інші галузі права [1].

Сфера публічно-правова враховує інтереси, перш за все, публічні, загальні, а отже такі, що з деякою мірою умовності можуть бути названі «державними». У цій сфері суб'єктивне право формується за нормативним, вольовим принципом. Тому, коли йдеться про публічне право, саме держава за допомогою законодавчих актів визначає публічний інтерес. Він домінує у цих відносинах. Тут виражається воля держави і за допомогою правових норм відбувається узгодження індивідуальних інтересів у синтезованому інтересі публічному.

На цьому підґрунті вимальовуються специфічні властивості публічно-правових та приватноправових відносин як таких, що акцентують увагу, передусім, на обов'язках суб'єктів (публічно-правові відносини) або на правах уповноважених учасників (приватні правовідносини).

Ця класифікація має найбільш загальний, універсальний характер, оскільки відображає основний поділ права на сфери, як такого суспільного явища, що виступає невід'ємним складовим елементом загальної світової цивілізації і знаходить відображення та реалізується у правовідносинах відповідного типу.

Враховуючи ту обставину, що публічне та приватне право за своєю сутністю є наднаціональними

феноменами, котрі на рівні національних правових систем проявляються у відповідних галузях національного права, логічною підставою наступної класифікації на рівні національних правових систем є «галузева» ознака. Зокрема, поділ права на публічне та приватне слугує підґрунтям розмежування на національному рівні права цивільного і адміністративного, як двох визначальних галузей регулятивного права.

Проте було б спрощенням обмежитись розрізненням у структурі національного права лише цих двох основних галузей як відповідників права приватного і публічного. Структура права виглядає складнішою внаслідок необхідності забезпечити на національному рівні юридичну першооснову усіх інших галузей національного права, що зумовлює існування та пріоритетність конституційного права.

Отже, ядром національної правової системи є конституційне право – як основа усіх інших галузей, інститутів і норм. На цьому підґрунті формуються галузі «першого рівня» – цивільне, адміністративне, карне право та пов'язані з ними види процесуального права. Від основних галузей права вибудовуються генетичні, функціональні і структурні зв'язки до відповідних, похідних галузей права (сімейного, житлового, транспортного, фінансового, трудового, земельного, господарського процесуального, нотаріального процесуального тощо), які утворюють галузі «другого рівня».

Таке визначення структури права припускає відповідну систему національного законодавства, у якій Конституція та кодекси відповідно до вказаних галузей права слугують основою усього іншого законотворення. Отже правовідносини можна поділити на види у залежності від галузей національного права (законодавства): на конституційно-правові, цивільно-правові, адміністративно-правові, карно-правові тощо.

У залежності від функцій та завдань, що постають перед тією чи іншою галуззю права, в межах якої виникають правовідносини, можливий їхній поділ на два основні види:

1) регулятивні правовідносини (іноді їх іменують «правовстановлюючими», підкреслюючи, що тут йдеться про процес реалізації норм об'єктивного права та здійснення суб'єктивних прав тощо) [2] – це такі правовідносини, через які здійснюється безпосереднє правове регулювання (впорядкування) суспільного життя – встановлення юридичних прав та обов'язків тощо;

2) охоронні правовідносини – правові відносини, які «оформлюють» кримінальну, адміністративну та інші види юридичної відповідальності,

забезпечують застосування інших юридичних санкцій – і цим обмежуються [3].

Загалом, такий поділ правовідносин відповідає двом напрямкам впливу права на суспільне життя – безпосередньо регулятивному та охоронному і відповідно двом різновидам юридичних норм одного порядку. Регулятивними за своєю сутністю є більшість цивільних правовідносин.

Охоронні правовідносини, головним чином, є результатом реалізації норм карного права, а також норм адміністративного права, що встановлюють відповідальність за адміністративні правопорушення. Однак, вони можуть виникати при реалізації деяких норм у тих галузях права, які традиційно характеризуються як «регулятивні». Наприклад, охоронними нормами за своїм призначенням та сутністю є норми глав 81, 82 та 83 ЦК України. Відповідно їх застосування тягне виникнення цивільних охоронних правовідносин.

Оскільки охоронні правовідносини пов'язані з реалізацією санкцій правових норм, то вони мають ще й форму процесуальних правовідносин.

Іноді виокремлюють загальні («абсолютні», «статусні», «базові», «первинні» та конкретні («відносні», «вторинні») правовідносини.

Загальні регулятивні правовідносини пов'язані з дотриманням членами суспільства законів, правопорядку, конституційних норм, прав людини. В межах таких правовідносин реалізуються основні (природні) права людини, зафіксовані у міжнародних актах, Декларації прав та свобод людини та громадянина, інших документах. Різниця між відносними (конкретними) та абсолютними (загальними) правовідносинами полягає в тому, що перші пов'язані в основному з такою формою реалізації юридичних норм, як застосування, а другі – з трьома іншими: дотриманням, виконанням та використанням. Відповідно конкретні правовідносини опосередковують застосування права, а загальні – охороняють та забезпечують право.

Матеріальні та процесуальні правовідносини також визнаються окремими видами при класифікації правовідносин. Процесуальні правовідносини – це особлива самостійна форма суспільних відносин, котра слугує реалізації матеріально-правового відношення. Для розмежування їх у юриспруденції свого часу був запропонований критерій, з яким можна з деякими застереженнями погодитися, – кожне з них виражає та охороняє різні цінності: матеріальне право – справедливість, процесуальне право – правову безпеку [4].

Отже, правовідносини, як загальноправову категорію, користуючись різними критеріями, можна поділити на:

- 1) відносини приватного та публічного права,
- 2) галузеві правовідносини: конституційно-правові, цивільно-правові, адміністративно-правові, карно-правові тощо,
- 3) відносини регулятивні та охоронні,
- 4) відносини матеріальні та процесуальні,
- 5) відносини правозастосовчі та правотворчі (правостворюючі).

Оскільки вище йшлося про поділ на види універсальної категорії правовідносин, на перший погляд, наведені класифікації мають стосуватися й усіх галузевих різновидів правовідносин, в тому числі, й правовідносин у галузі цивільного права.

Проте, класифікації правових відносин на рівні загальної теорії права мають неоднакове значення для поділу цивільно-правових відносин на види на «цивільністичному» рівні. Зокрема, поділ правовідносин на відносини приватного та публічного права, так само як і поділ на галузеві правові відносини, на цьому рівні дослідження значення не має, оскільки відображає характерні риси цивільних правовідносин в цілому, а отже не може бути критерієм їхньої подальшої класифікації. Разом із тим, деякі елементи загальної класифікації правовідносин природно поширюються й на цивільно-правові відносини, як складову частину більш загального поняття «праве відношення». Наприклад, такий універсальний характер має поділ правовідносин на загальні (абстрактні) та конкретні, матеріальні та процесуальні, регулятивні та охоронні тощо. Отже, він має бути врахованим і на цивільністичному рівні. Але, крім цього, важливою на цьому рівні є класифікація за ознаками (критеріями), які стосується лише власне цивільних правовідносин.

Таким чином, враховуючи цю обставину, надалі можемо розрізнати:

- 1) класифікацію цивільних правовідносин як окремої частини загального поняття правовідносин;
- 2) класифікацію цивільних правовідносин як спеціальної приватноправової категорії, відносно самостійної від інших частин загального поняття правовідносин.

Спираючись на такий методологічний підхід, далі проведемо класифікацію першого та другого типу.

Отже, що стосується класифікації цивільних правовідносин, як окремої частини загального поняття правовідносин, то вона може виглядати таким чином.

По-перше, у залежності від мети, функцій та завдань, які постають перед цивільним правом (законодавством), як «приватною» за своєю сутністю галуззю права, цивільні правовідносини можуть бути поділені на два основні види:

- 1) регулятивні («правовстановлюючі») правовідносини, які супроводжують нормальний процес реалізації об'єктивного та суб'єктивного права і відповідне виконання юридичних обов'язків. Це такі правовідносини, через які здійснюється безпосереднє регулювання (впорядкування) суспільного життя – встановлення цивільних прав та обов'язків тощо;

- 2) охоронні правовідносини, які «оформлюють» застосування юридичних санкцій, що застосовуються у випадку правопорушень і на запобігання їм [5].

Існує точка зору, що до регулятивних правовідносин належить більшість цивільних, трудових, сімейних тощо правовідносин, а охоронні зустрічаються найчастіше у карному та адміністративному праві [6]. Однак, це положення потребує уточнення, оскільки регулятивні адміністративно-правові відносини [7] мають не менше значення, ніж, скажімо, відносини цивільно-правові, а охоронні цивільні правовідносини відіграють важливу роль у забезпеченні захисту прав та інтересів учасників цивільних відносин, як при порушенні договірних зобов'язань, так і у недоговірних зобов'язаннях.

Таким чином, можна зробити висновок, що регулятивні та охоронні правовідносини відрізняються не стільки завданнями і сферами (напрямами) впливу (а отже й галузевою приналежністю), скільки підставами виникнення, обсягом державного впливу, засобами і методами, які застосовуються для досягнення загалом однієї і тієї ж мети – захисту прав та інтересів приватної особи. Тому не варто кваліфікувати регулятивні правовідносини, як, скажімо, суто цивільно-правові, а охоронні – як виключно адміністративно-правові. Натомість, доцільно виходити з того, що регулятивні та охоронні правовідносини є практично рівною мірою властивими для більшості галузей національного права, у тому числі й для цивільного права. Інша річ, що у адміністративному праві охоронні правовідносини мають одночасно і внутрішній, і зовнішній характер. Внутрішній характер вони мають тоді, коли виникають у зв'язку із необхідністю захисту прав учасників адміністративно-правових відносин у випадку їхнього порушення, а зовнішній – у випадку, коли виникають на підставі норм адміністративного права, котрі передбачають санкції за ті чи інші порушення публічного правопорядку (у тому числі при порушенні прав іншої галузевої приналежності).

По-друге, у залежності від характеру зв'язку між учасниками відносин, ступеню визначеності їх суб'єктів та змісту можна розрізнати:

- 1) загальні цивільні правовідносини;
- 2) конкретні цивільні правовідносини.

Характеризуючи загальні (або ж «абстрактні») цивільні правовідносини, слід зазначити, що їх іноді іменують «абсолютні правовідносини», підкреслюючи, що це такі правовідносини, де точно визначеною є лише одна сторона, а на іншій стороні виступає невизначена кількість осіб [8].

Не оспоруємо можливість такого визначення поняття загальних (абстрактних) правовідносин, необхідно звернути увагу на не надто вдалий вираз «абсолютні правовідносини», який набув поширення у цивілістиці, головним чином, завдяки протиставленню поняттю «відносні правовідносини», котре характеризує стосунки учасників зобов'язань.

Відмінності між «загальними (абстрактними)» і «абсолютними» правовідносинами полягають в тому, що для виникнення загальних правовідносин, як правило, достатньо існування одного юридичного факту – норми права (законодавства), яка встановлює правило поведінки, наділяючи одного з учасників правовідносин правом і зобов'язуючи інших учасників цих правовідносин виконувати відповідні обов'язки. Натомість, абсолютні правовідносини виникають лише за наявності складної юридичної сукупності – норми права, яка містить загальне правило, а також спеціального юридичного факту, котрий і зумовлює виникнення власне абсолютних правовідносин (як правило, це правовідносини власності або інші речові права, де праву управоможеної особи – власника – відповідає обов'язок усіх інших осіб не порушувати це право і не перешкоджати уповноваженій особі здійснювати її права володіння, користування, розпорядження, управління тощо речами).

Конкретні цивільні правовідносини – це такі правовідносини, де всі суб'єкти точно визначені вже самою нормою цивільного права, котра реалізується за наявності обставин, передбачених цією нормою. Їх іменують «відносними», проте таке найменування здається невдалим через незручність словосполучення «відносні (право) відносини». Тому доцільним здається паралельне вживання також і терміну «конкретні правовідносини».

По-третє, у залежності від сфери застосування (призначення) можна розрізняти:

- 1) матеріально-правові (матеріальні) цивільні правовідносини;
- 2) процедурно-процесуальні цивільні правовідносини, які є особливою самостійною формою суспільних відносин, що фактично обслуговує реалізацію матеріально-правового відношення.

Проте варто звернути увагу на ту обставину, що такий поділ, певною мірою, є умовним, оскільки реалізація (та й саме існування) матеріального правового відношення є неможливим поза

правовідносинами процедурними (процесуальними). Крім того, слід враховувати можливість подвійного тлумачення терміну «процесуальні цивільно-правові відносини». З одного боку, так можуть бути поійменовані відносини, що опосередковують процедуру (процес) реалізації цивільних прав і обов'язків. Але, з іншого боку, так можуть називатися саме ті відносини, що врегульовані нормами цивільного процесуального законодавства і виникають, власне, лише у галузі цивільного процесу. Крім цього, важливою є й та обставина, що цивільний процес являє собою спеціальну форму застосування системи цивільно-правових норм, оскільки він обслуговує не лише матеріальне цивільне право, але й матеріальні норми інших галузей.

Варто зазначити, що проблема процедур правової діяльності є відносно новою, хоча вже з'явилися наукові розробки, причому не тільки на загальнотеоретичному, але й на галузевому рівні [9]. У зв'язку з цим здається доцільним уточнити методологічні засади та значення такого поділу цивільних правовідносин, маючи на увазі, що в якості універсального поділу він стосується категорії правовідносин в цілому.

Разом із тим, на рівні «цивілістичному» було б виправданим чітко розрізняти правовідносини цивільного матеріального права і правовідносини цивільного процесуального права.

У свою чергу, логічним виглядає висновок, що правовідносини цивільного матеріального права поділяються на такі, що визначають права та обов'язки (встановлюючи цивільні правовідносини), і такі, що визначають процедуру їхньої реалізації (процедурні цивільні правовідносини).

Слід зазначити, що іменувати їх «процесуальними цивільними правовідносинами» було б не зовсім коректно, оскільки термін «процес», як вже згадувалося, може вживатися у широкому і у вузькому значенні. І якщо «процесуальні» правовідносини в широкому значенні цього поняття охоплюють процедурні відносини, то «процесуальні» цивільні відносини у їх вузькому значенні слід розуміти як категорію одного порядку з поняттям «процедурні відносини».

Процедурні цивільні правовідносини та процесуальні цивільні правовідносини у вузькому значенні є різновидами родового поняття – «процесуальні правові відносини» у широкому значенні слова.

Суттєва відмінність між ними полягає в тому, що вони знаходяться у різному співвідношенні між собою і по-різному взаємопов'язані з категорією матеріальних цивільних правовідносин. Процедурні відносини є формою реалізації норм цивільного законодавства (цивільної норми) і не порушеного суб'єктивного цивільного права або нормально

виконуваного обов'язку. Реалізація цивільної норми, а також здійснення цивільних прав та виконання обов'язків у багатьох випадках мають відбуватися за певною, чітко визначеною процедурою. Така вимога зумовлюється, передусім, наявністю у методі цивільного права елементів імперативного методу, покликаних встановлювати і забезпечувати порядок, а відтак вимагає від усіх учасників даних відносин дотримання встановлених законодавством процедурних правил.

Підставою початку процедури так само, як і трансформації останньої на всіх етапах її здійснення, є правомірні дії суб'єктів цивільно-правових відносин. Процедурні правовідносини виникають, таким чином, на підставі регулятивних норм з приводу встановлення юридичних фактів або реалізації права і є обов'язковими при застосуванні норм матеріального права.

Регулюються цивільні процедурні відносини або безпосередньо матеріальними цивільними нормами, які містять відповідні положення стосовно процедури реалізації прав та обов'язків (наприклад, ст. 209 «Нотаріальне посвідчення правочину», ст. 210 «Державна реєстрація правочину», ст. 516 «Порядок заміни кредитора в зобов'язанні», глава 18 «Визначення та обчислення строків» ЦК України), або спеціальним процедурним законодавством (Законом України «Про нотаріат» тощо).

Натомість, процесуальні правовідносини є формою цивільного процесу як спеціального виду судової діяльності, що відбувається в рамках спеціального цивільно-процесуального законодавства (Цивільний процесуальний кодекс України). Підставами виникнення цивільно-процесуальних відносин у вузькому значенні цього поняття є наявність матеріальних цивільних правовідносин, а також факт їхнього порушення (порушення вимог цивільної норми і, відповідно – цивільного обов'язку – позовне провадження) або необхідність підтвердження наявності чи відсутності юридичних фактів тощо (окреме провадження) [10].

У процесуальній формі здійснюється судочинство, а процедурні правила застосовуються у позасудовому порядку.

З наведених міркувань здається доцільним розмежування цивільних матеріально-правових відносин (включаючи сюди правила процедури їх реалізації) і цивільних процесуально-правових відносин, які являють собою самостійні категорії цивільного права як права приватного.

Що стосується класифікації цивільно-правових відносин на «цивільстичному» рівні, тобто диференціації видів цивільних правовідносин як спеціальної приватноправової категорії, відносно самостійної

від інших частин загального поняття правовідносин, то вона можлива за різними підставами та з різним ступенем деталізації такого поділу.

Найбільш поширеними є такі класифікації:

1) у залежності від економічного змісту, цивільні правовідносини поділяються на майнові та немайнові.

Майнові правовідносини мають економічний зміст. Їх об'єктом є майно (матеріальні блага). В свою чергу, вони поділяються на правовідносини, що опосередковують статику суспільних зв'язків (наприклад, правовідносини власності), і правовідносини, що опосередковують динаміку суспільних зв'язків (наприклад, зобов'язання).

Немайнові правовідносини не мають безпосереднього економічного змісту. Вони можуть бути поділені на такі, що пов'язані з майновими правами (право авторства) і такі, що з майновими правами не пов'язані (особисті немайнові права, право на життя, здоров'я, особисту недоторканість, честь, гідність тощо);

2) за юридичним змістом цивільні правовідносини поділяються на абсолютні та відносні (конкретні).

У абсолютних правовідносинах носіїв абсолютного права протистоїть невизначена кількість зобов'язаних осіб. Прикладом можуть бути правовідносини власності, де праву власника відповідає обов'язок всіх і кожного не перешкоджати йому в здійсненні його правоможностей.

У відносних (конкретних) правовідносинах правоможному суб'єкту протистоїть одна або кілька конкретно визначених зобов'язаних осіб. Наприклад, у договорі позики правомочною особою є позикодавець, який може вимагати повернення боргу від зобов'язаної особи, котра отримала позику;

3) за характером здійснення права цивільні правовідносини поділяються на речові та зобов'язальні.

Речові правовідносини – це правовідносини, в яких управоможений суб'єкт може здійснювати свої суб'єктивні права самостійно, без сприяння зобов'язаної особи. Прикладом можуть бути ті ж таки правовідносини власності, сервітутні правовідносини тощо.

Зобов'язальні правовідносини – це правовідносини, в яких управоможений суб'єкт для здійснення своїх цивільних прав потребує сприяння зобов'язаної особи. Так, покупець не може отримати річ, яку він купив, без сприяння продавця, а право продавця на отримання вартості проданої речі, в свою чергу, не може бути реалізоване без виконання відповідного обов'язку покупцем;

4) з урахуванням структури змісту правовідносини можуть бути поділені на прості та складні.

Прості правовідносини мають своїм змістом одне право і один обов'язок, або по одному праву і одному обов'язку в кожного з його суб'єктів. Складні правовідносини характеризуються наявністю декількох прав і обов'язків. Наприклад, у деяких випадках, як доповнення до основного зобов'язання (правовідносин), виникають акцесорні зобов'язання (правовідносини), що нерозривно з ними пов'язані, тощо;

5) у залежності від способу, яким вони впорядковуються, тобто, у залежності від питомої ваги диспозитивних та імперативних елементів у регулюванні тих чи інших цивільних відносин цивільні правовідносини можна поділити на:

- 1) імперативні цивільні правовідносини,
- 2) диспозитивні цивільні правовідносини,
- 3) змішані цивільні правовідносини.

Оскільки в основу класифікації правовідносин

покладено різні ознаки, то одне й те саме правовідношення може бути одночасно охарактеризоване з різних боків. Наприклад, правовідносини власності є майновими, абсолютними, речовими, регулятивними, змішаними і т. п. Правовідносини, що виникають з договору позики, є майновими, відносними, зобов'язальними, регулятивними, диспозитивними тощо.

Крім згаданих вище, можуть бути запропоновані й інші класифікації цивільних правовідносин за тими чи іншими критеріями (строковий й безстроковий, активні й пасивні, типові й нетипові, організаційні тощо [11]). Проте, оскільки метою цієї статті не є формування вичерпної класифікації цивільних правовідносин, автор обмежується постановкою проблеми і запрошенням до її обговорення, нехтуючи поки що невикористаними можливостями вичерпної класифікації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексеев С. С. Частное право: Научно-публицистический очерк. — М.: «Статут», 1999. — С. 24-25.
2. Явич Л. С. Общая теория права. — Л.: ЛГК, 1976. — С. 219.
3. Скаун О. Ф. Теория государства и права: Учебник. — Харьков: Консум; Университет внутр. дел, 2000. — С. 397; Теория государства и права: Учебник / Под ред. В. К. Бабаева. — М.: Юристъ, 1999. — С. 415.
4. Имре Сабо. Основы теории права: Пер. с венг. — М.: Прогресс, 1974. — С. 56-57.
5. Скаун О. Ф. Теория государства и права: Учебник. — Харьков: Консум; Университет внутр. дел, 2000. — С. 397.
6. Алексеев С. С. Право: азбука — теория — философия: Опыт комплексного исследования. — М.: Статут, 1999. — С. 67.
7. Авер'янов В. Б. Реформування українського адміністративного права: черговий етап // Право України. — 2000.- № 7.- С.6-8.
8. Алексеев С. С. Право: азбука — теория — философия: Опыт комплексного исследования. — М.: Статут, 1999. — С. 67.
9. Марчук В., Ніколаєва Л. Процедури правової діяльності: поняття та класифікація // Вісник прокуратури. — 2003. — № 12 (30). — С. 88-91; Фурса С. Я. Теоретичні основи нотаріального процесу в Україні. Авторф. дис... докт. юрид. наук. — К., 2003. — 40 с.
10. Детальніше про цивільно-процесуальні відносини див.: Цивільний процес України: Підручник / За ред. Ю. С. Червоного. — К.: Істина, 2007. — С. 60 — 90.
11. Цивільне право України / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. —Т.І.- К.: Юрінком Інтер, 1999.- С.72-81; Советское гражданское право / Под ред. О. А. Красавчикова. — Т. 1.- М.: Юрид. лит., 1985.- С.75-82.

ГАРМОНІЗАЦІЯ КОЛІЗІЙНИХ НОРМ, ЗАСТОСОВАНИХ ДО ПОСЕРЕДНИЦЬКИХ (АГЕНТСЬКИХ) ВІДНОСИН

Васильєва В. А. — д. ю. н., доцент, декан юридичного факультету Прикарпатського юридичного інституту Львівського державного університету внутрішніх справ

Розвиток міжнародного обороту призводить до розширення його меж та ускладнення форм комерційної взаємодії сторін, що безперечно вимагає інших юридичних правил на рівні національного законодавства, так і в рамках міжнародних уніфікацій. Потреби вдосконалення форм виступу на ринку збуту товарів, визвали до життя різні варіанти взаємовідносин сторін. Чим стрімкіше розвивається цивілізація, тим важче особисто встигнути здійснювати

всі свої права. Особливо гостро це відчувається в економічній сфері людської життєдіяльності. Потреба у юридичній конструкції замісництва постає у випадку концентрації капіталу в одних руках, коли економічні закони вимагають миттєвого реагування та постійної динаміки товарів та послуг. Посередництво у суспільстві з високим розподілом праці сприяє економії трансакційних витрат. Окрім того, суттєве ускладнення певних видів діяльності також вимагає залучення до представництва прав та інтересів особи фахівця.

Одним з яких є звернення до послуг третіх осіб, які не є сторонами договору міжнародної купівлі-продажу. Це можливо шляхом використання закріплених в ЦК різних форм договірних зв'язків (комерційне представництво, комісія, доручення), так і використовуючи принцип свободи договору та